

Türkiye - İran Hükümetleri arasında akdedilen « uzlaşma, adli tesviye ve hakem muahedesi » nin tasdiki hakkındaki kanun

(Resmî Gazete ile neşir ve ilâm: 23/VI/1932 - Sayı: 2132)

No.
2012

Kabul tarihi
18 - VI - 1932

BİRİNCİ MADDE — Türkiye Cumhuriyeti ile İran Şahlığı arasında Tahran'da imza edilmiş olan « uzlaşma, adli tesviye ve hakem muahedenamesi » kabul ve tasdik edilmiştir.

İKİNCİ MADDE — Bu kanun neşri tarihinden muteberdir.

ÜÇÜNCÜ MADDE — Bu kanunun icrasına Hariciye vekili memurdur.

19 haziran 1932

TÜRKİYE İLE İRAN ARASINDA UZLAŞMA, ADLİ TESVİYE, VE HAKEM MUAHEDENAMESİ

Türkiye Reisiçümhuru Hazretleri;

ve

Haşmetlü İran Şahrı Hazretleri:

Milletlerini birleştiren mesut dostluk münasebetlerinden mülhem olarak, memleketleri arasında tahaddüs edecek ihtilâfların muslihane usullerle hallinin teminini samimiyetle arzu ettikleri cihetle, müşterek niyetlerini bir muahede ile fiile çıkarmağa karar vermişler ve murahasaları olmak üzere:

Türkiye Reisiçümhuru Hazretleri:

Hariciye vekili Doktor Tefvik Rüştü Beyefendi,

Haşmetlü İran Şahrı Hazretleri:

Hariciye nazırı Muhammed Ali Han Foroughı'yı tayin etmişlerdir.

Usulüne muvafık salâhiyeti haiz olan bu murahasalar aşağıdaki hükümleri kararlaştırmışlardır:

Madde — I

Yüksek Âkitler arasında hâdis olup ta diplomasi tarikile hal ve faslı mümkün olmayan her türlü ihtilâflar işbu muahede tesbit edilmiş olan şerait dahilinde uzlaşma, adli tesviye veya hakem usullerine tâbi tutulacaktır.

Madde —II

Eğer bir ihtilâfın mevzuu iki taraftan birinin dahilî kanunlarınca makamı adliyenin salâhiyetine taallük ediyorsa, bu taraf, ait olduğu makameca makul mühletler zarfında, katî bir karar verilmeden evvel, bu ihtilâf hakkında işbu muahede mezkûr muhtelif usullere müracaata muhalefet edebilir.

Madde — III

İki Akıt taraf, aralarında diploması tarıkile halledilemeyen, ne mahiyette olursa olsun, bir ihtilâf zuhurunda, atideki maddelerde derpış olunan şekilde uzlaşma usulüne muracaat etmeyi taahhut ederler.

Madde — IV

İhtilâf iki Akıt tarafından teşkil edilecek olan daimî veya hususî bir uzlaşma komisyonunu tevdi olunacaktır.

Madde — V

Âkitlerin biri tarafından diğerrne yapılacak talep üzerine, altı ay zarfında teşkil edilecek daimî uzlaşma komisyonu, atide gösterildiği surette intihap edilecek olan üç azadın muttekkep olacaktır.

Yüksek Âkitlerden her biri mutekablen kendi vatandaşları arasından intihap edilecek birer komiser tayin edecekler ve komisyon reisini de muttefikan bir üçüncü Devlet tebarsından intihap edileceklerdir.

Muttefikan tayin edilmiş olan komiser memuriyeti esnasında tarafeynin itti iki ile istihlaf edilebilir. Bundan maada âkitlerden her biri kendisi tarafından tayin edilmiş olan komiseri daimî değıstirebilir.

İstihlaf edilmelerine rağmen komiserler elde olan işlerini nihayete erdirmek üzere mevkilerinde kalacaklardır.

Ölüm, istifa veya her hangi bir mânu dolayısıyla munhal kalacak yerler en kısa bu muddet zarfında mevzubahs tayinler usulüne tevfikân doldurulacaktır.

Madde — VI

Bir ihtilâfın hudusunda, Âkitlerce tayin edilmiş bir daimî uzlaşma komisyonu mevcut bulunmıyorsa, ihtilâfın tetkiki için, Âkitler baska türlü bir karar vermedikleri takdirde evvelki maddede mevzubahs tayin şartına tevfikân hususî bir komisyon teşkil edilecektir.

Madde — VII

Yüksek Âkitlerden birinin uzlaşma usulüne muracaat hususundaki niyet ve arzusunu diğerrne ıblâğından itibaren üç ay muddet zarfında Yüksek Âkitlerce muttefikan komisyon reisi intihap olunmadığı takdirde İsviçre Konfederasyonu reisinden lâzımgelen tayinin icrası rica olunacaktır.

Madde — VIII

1 - Uzlaşma komisyonuna muracaat keyfiyeti muttefikan hareket eden Âkitlerin beraberce ve ittifak olunamadığı takdirde, Âkitlerin biri veya diğeri tarafından, reise bu istida vermek sureti ledir.

2 - İstida, ihtilâf mevzuunu muhtasaran anlattıktan sonra komisyondan bir uzlaşmağa vardır. cak her türlü tedbirlere muracaat eylemesi talebini ihtiva edecektir.

3 - İstida, Âkitlerden yalnız biri canibinden verilmiş ise, mustedi tarafından derhal diğerrn taraafa tebliğ edilecektir.

Madde — IX

1 İhtilâfın Âkitlerden biri tarafından Daimî uzlaşma komisyonuna havale edildiği tarihten itibaren 15 gün zarfında Âkitlerden her biri bu ihtilâfı tetkik için komiserin yerine bu işte ihtisası olan bu kimseyi tayin edebilir.

2 - Bu hakkından istifade eden taraf keyfiyeti derhal diğeriine ihbar edecektir. Diğeri taraf ta bu takdirde ihbarın vaki olduğu tarihten itibaren 15 gün zarfında aynı tarzda hareket etmekte muhtardır .

Madde -- X

Uzlaşma komisyonu. Âkitlerin muhalif bir kararı olmadığı takdirde, reisi tarafından tayin edilecek mahalde içtima edecektir .

Madde — XI

Uzlaşma komisyonu mesaisinin neşir ve ilânı, aneak Âkitlerin muvafakati ile komisyon tarafından ittihaz olunacak bir karara mütevakıftır.

Madde — XII

1 - Hilâfında bir hüküm olmadıkça; Uzlaşma komisyonu, mesai usulünü bizzat tanzim edecek ve bu usul behemehal mürâfaa şeklinde olacaktır. Tabkikat bususunda, komisyon müttefikan başka türlü bir karar vermezse, beynelmîl ihtilâfların müslihane halline dair 18 teşrinievvel 1907 La Haye mukavelenamesinin 3 üncü faslı ahkâmına ittiba eyliyecektir.

2 - Âkitler Uzlaşma komisyonu nezdinde kendileri ile komisyon arasında mutavassıt hizmetini gören ajanlar tarafından temsil edileceklerdir. Bundan maada Âkitler kendileri tarafından bu husus için tayin edilen müşavir ve mütehassısların yardımına müracaat edebilecekleri gibi şehadetlerini kendilerince lâideli addettikleri her türlü eşhasın komisyonea istimamı talep eyliyeceklerdir .

3 - Komisyon dahi her iki tarafın ajanlarıyla müşavir ve mütehassıslardan şifahî izahat talep etmek ve herhaği bir şahsı Hükümetinin muvafakatile celp ve istima cylemek salâhiyetini haiz olacaktır .

Madde — XIII

Hilâfında Âkitlerin bir itilâfı olmadıkça Uzlaşma komisyonunun kararları ekseriyeti âra ile ittihaz olunacaktır ve komisyon da ihtilâfın esası hakkında aneak bütün azaları mevcut bulunduğu takdirde hükmünü verebilecektir. Şu kadar ki komisyonun celselerinden muntazaman haberdar olan Yüksek Âkitler kendilerini, komiserleri veya bunların bir manii zuhurunda, 5 inci madde ahkâmına tevfikân tayin olunmuş bir vekil tarafından, temsil ettireceklerdir.

Madde — XIV

Âkitler, Uzlaşma komisyonunun mesaisini kolaylaştırmayı ve alelûsul mümkün olabilen en geniş miyasta kendisine bütün vesai ki ve faideli malûmatı vermeyi ve komisyonun memleketleri dahilinde kanunlarına tevfikân müşahitler veya mütehassıslar ikame ve istimar ile vaka mahalline gitmesini temin için malik oldukları bütün vasıtaları kullanmayı taahhüt ederler.

Madde — XV

1 - Mesaileri müddetince komiserlerden her birine miktarı, Âkitler tarafından müttefikan tesbit ve müsavi surette taksim edilecek olan, bir tazminat verilir.

2 - Komisyonun faaliyeti dolayısıyla hâsıl olacak masarifi umuniye de aynı veçhile taksim edilecektir.

Madde — XVI

1 - Uzlaşma komisyonunun vazifesi muhtelifünfih meseleleri tavzih etmek, bu uğurda faideli ma-

lûmatı tahkikat yolile veya başka bir şekilde toplamak ve tarafeyni uzlaştırmaya gayret etmektir. Komisyon meseleyi tetkik ettikten sonra, muvafık gördüğü hal tarzını Âkitlere izah ve bu hususta fikirlerini beyan için kendilerine bir mühlet ita eyliyebilir.

2 - Mesaisinin hitamında komisyon, ahvale göre, ya Âkitlerin uzlaştığını gösteren ve mevcut ise uzlaşma şartlarını ihtiva eden, veyahut uzlaşma imkânı bulunmadığını kaydeyliyen bir zabırname tanzim eder. Zabırname komisyon mukarreratının ittifakı âra ile mi kabul edildiğinden veya edilmediğinden bahsetmiyecektir.

3 - Komisyonun mesaisi, Âkitler başka türlü bir karar vermedikçe, muhtelifünfih meselenin tevdi gününden itibaren altı ay zarfında nihayete ermiş bulunacaktır.

Madde — XVII

Komisyonun zabırnamesi bilâtehir Âkitlere bildirilecektir. Bunun neşrü ilâmı Âkitlerin kararına vabestedir.

Madde — XVIII

Uzlaşma komisyonu mesaisinin hitamını takip eden ay zarfında Âkitler uzlaşmamış bulunuyorlarsa, ihtilâf Beynelmîlel Dîvanı adalete tevdi olunacaktır; meğer ki tarafeyn hakeme müracaat hususunda mutabık kalmış olsun.

Madde — XIX

18 inci maddenin ahkâmı. Yüksek Âkitler beyninde meri muahedeler mucibince iki taraftan birinin salâhiyetine dahil olan meselelerde tatbik olunmıyacaktır.

Mezkûr ahkâm, hakkı hâkimiyete taallûk eden meselelerde de tatbik edilmeyecektir.

Yüksek Âkitlerden her biri, bir meselenin hakkı hakimiyete taallûk edip etmediğini tahriri bir beyanname ile tesbit etmek hakkına malik olacaktır.

Maamafih diğer taraf bu meselenin hâkimiyet sahasına girdiğine itiraz ettiği takdirde mezkûr meselenin hakkı hâkimiyete taallûku olup olmadığını tayin ettirmek için hakeme müracaat edebilecektir.

Madde — XX

Âkitler ihtilâfı, hakeme tevdi hususunda, müttefik oldukları takdirde, bir tahkimname kaleme alarak bunda ihtilâfın mevzuunu, hakemlerin intihabını ve takip olunacak usulü tesbit edeceklerdir.

Tahkimnamede kâfi derecede malûmat, vuzuh ve katiyet bulunmadığı takdirde, beynelmîlel ihtilâfların muslihane surette halline müteallik 18 teşrinievvel 1907 La Haye mukavelenamesi ahkâmı kendiliğinden tatbik olunacaktır.

Madde — XXI

Evvelki maddede mevzubahs olan tahkimname hakkında Âkitler ihtilâf edemezlerse veya hakemler tayin edilemezse, üç aylık bir mühletten sonra, Âkitlerden her hangi biri ihtilâfı doğrudan doğruya, ve istida ile, Beynelmîlel daimî Adalet dîvanına arz etmekte muhtar bulunacaktır.

Madde — XXII

Adlî veya hakemî karar, Âkitlerden birinin makamı adliyesi veya herhangi diğer bir makamı tarafından verilen bir karar veya ittihaz olunan bir tedbirin hukuku düvele tamamen veya kısmen muhalif olduğunu dermeyan eyler ve mevzubahs tarafın hukuku esasiyesi bu karar veya tedbirin netayıç ve avakırının iptaline cevaz vermez veya aneak gayrikâfi surette iptalini mümkün kı-

lar ise, adlî veya hakemî hükümden dolayı mutazarrır olan tarafa muhik bir tazminat verilmesi hususunda Âkitler müttelik kalmışlardır.

Madde — XXIII

Bir ihtilâf Beynelmîlîl daimî Divanı adalete intikal edince, eğer Divan bunun hukukî mahiyette olmadığı reyinde bulunursa, iki Âkit taraf hakem usulüne müracaat hususunda itilâf edemedikleri ve bu ihtilâfa hukuku düvel kavaidinden biri tatbik edilmediği takdirde, ihtilâfın nisfet ve hakka-niyet dairesinde hallini Beynelmîlîl daimî Adalet divanından talep etmek hususunda mutabık kalmışlardır.

Madde — XXIV

- 1 - Âkitler adlî ve hakemî kararların veya uzlaşma komisyonu tarafından teklif edilecek olan uzlaşma tarzlarının tatbikını ihlâl kabiliyetinde olan her gûna tedabirden tevakkî ile sureti umumiyede ihtilâfı teşdit veya tevsî edebilecek her türlü harekâttan içtinap eylemeği teahhüt ederler.
- 2 - Uzlaşma komisyonu muvafık gördüğü muvakkat tedabiri Âkitlere tavsiye edebilir.

Madde — XXV

İşbu muahedenin tefsir veya tatbikına ait ihtilâflar Beynelmîlîl daimî Adalet divanına tevdi edilecektir.

Madde — XXVI

- 1 - İşbu muahede tasdik olunacak ve tasdiknameler Ankarada teati olunacaktır.
- 2 - Mezkûr muahede, tasdiknamelerin teatisi tarihinden itibaren, beş sene müddet için aktolunmuştur.
- 3 - İnkızası tarihinden asgarî altı ay evvel fesholunmazsa ikinci bir beş senelik bir müddet daha meri kalacak ve temdit şekli bu tarzda devam edecektir.
- 4 - Âkitlerin biri tarafından muahedename fesholunsa dahi müddetin hitamı esnasında, başlanmış olan davalar neticeleninceye kadar, tabî cereyanlarını takip edeceklerdir.

Balâda isimleri zikredilen murahhaslar ifadelerini tasdik etmek için işbu muahedeyi imza etmişlerdir.

Tahranda 23 kânunusani 1932 tarihinde iki nüsha olarak tanzim edilmiştir.

Dr. T. Rüştü *M. A. Foroughi*

<i>Cümhuriyet Reisliğine yazılan tezkerenin tarih ve numarası</i>	:	19 - VI - 1932 ve 1 321
<i>Bu kanunun neşir ve ilânının Başvekilliğe bildirildiğine dair Cümhuriyet Reisliğinden gelen tezkerenin tarih ve numarası</i>	:	19 - VI - 1932 ve 1 139
<i>Bu kanunun müzakerelerini gösteren zabıtların cilt ve sayfa numaraları</i>	:	Cilt Sayfa 8 11 9 90,99,126,161,162,168,171:173